

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישית פרשת ויצא תשע"ה לפ"ק

ויצא לאור ע"י מכון מעדני מלך ווען - גליון תתכ"ז

באר (בראשית כט-ב), תפלה, והנה שלשה עדרי צאן, שלשה תפלות מן שלשה עדרים, אברהם יצחק ויעקב, והאבן גדולה על פי הבאר, היא תפלת שבת, כי כל התפלות עולות דרך תפלות שבת ע"כ. (ועיין בפרישת שלום שם שביאר איך הוכיח כן מהוזה"ק ע"ש). וכן מבואר להדיא מהאר"י הק' בפרי עץ חיים (סוף ההקדמה ג). ובליקוטי תורה להתניא (פי' בהר בדי"ה את).

והנה אמרו (ברכות כו:) תפלות אבות תקנום, אברהם תקן תפלת שחרית שנאמר (בראשית יט-כו) וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם, ואין עמידה אלא תפלה שנאמר (תהלים קל-ל) ויעמוד פינחס ויפלל. יצחק תקן תפלת מנחה שנאמר (בראשית כד-טג) ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב, ואין שיחה אלא תפלה שנאמר (תהלים קב-א) תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו. יעקב תקן תפלת ערבית שנאמר (בראשית כד-יא) ויפגע במקום וילן שם, ואין פגיעה אלא תפלה וכו' ע"ש.

ואמרתי דכולם תקנוה בשבת. כי בתפלת יעקב כתיב, וילן שם כי בא השמש, וכתוב בתורת משה (ק"ג): דזה היה ערב שבת סמוך לחשיכה, על כן התפלל ערבית טרם בוא השמש, כי אברים ופדרים של ערב שבת אינם קריבים בשבת. ולכן מבואר במגן אברהם (סימן רסו סק"א) דבליל שבת יש להתפלל ערבית מבעוד יום ע"ש. וכמו כן תפלתו של יצחק היתה בשבת, דמבואר בזה"ק (פי' וישב קפ"א): שאליעזר הגיע לארם נהרים לעת ערב לעת צאת השואבות (כד-יא), דא ערב שבת ע"ש. ושוב אמר הכתוב, וילינו ויקומו בבוקר ויאמר שלחני לאדוני (כד-נד). ומבואר בפרקי דרבי אליעזר (פרק טו) דגם בחזרה הלך בקפיצת הארץ ע"ש. אם כן באה רבקה ליצחק ביום השבת, ואז כתיב ויצא יצחק לשוח בשדה וגו', ותשא רבקה את עיניה ותרא את יצחק, הרי דיצחק תיקן תפלת מנחה בשבת. ואברהם תיקן תפלת שחרית יום קודם הפיכת סדום, שזאת היתה בחג הפסח, ט"ז ניסן (ב"ר נ"ב), ופסח איקרי שבת כדכתיב ממחרת השבת (ויקרא כג-טו). ולכן גם בתפלותיה של רחל אשר קול ברמה נשמע, נרמז גם כן בה שב"ת, נ'שמע נ'הי ב'כי ת'מרורים ר'חל מבכה וגו', עולה בגמטריא שב"ת.

*

וילך ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה וגו' (ל-יד). בגמרא (סנהדרין טז). איתא, מנשה בן חזקיה היה יושב ודורש בהגדות של דופי, אמר וכי לא היה לו למשה לכתוב אלא ואחות לוטן תמנע (ל-כב), ותמנע היתה פלגש לאליפז (ל-יד) [בתמיה, דבר שאינו צריך הוא, וכן היה מלגלג ואומר שכתב משה שלא לצורך]. וילך ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה (ל-יד) [והיינו נמי שלא לצורך]. יצתה בת קול ואמרה לו, תשב באחיק תדבר בבן אמך תתן דופי אלה עשית והחרשתי דמית היות אהיה כמוך וגו' (תהלים נב-ב) ע"כ. ויש להבין כוונת הבת קול שסיימה אלה עשית והחרשתי וגו'.

*

והנה רחל אמרה ללאה, לכן ישכב עמך הלילה תחת דודאי בנך (ל-טו). וברש"י ולפי שזלולה במשכב הצדיק, לא זכתה להקבר עמו (ב"ר עב-ג) ע"כ. ולהלן ברש"י מבואר טעם אחר, שאמר יעקב ליוסף, ואקברה שם בדרך אפרת (מח-י). ולא הולכתיה אפילו לבית לחם להכניסה לארץ, וידעתי שיש בלבך עלי, אבל דע לך שעל פי הדיבור קברתיה שם, שתהא לעזרה לבניה כשיגלה אותם נבחראדן והיו עוברים דרך שם, יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים, שנאמר (ירמיה לא-יד) קול ברמה נשמע וגו', והקב"ה משיבה יש שכר לפעולתך נאם ה' וגו', וישבו בנים לגבולם (ב"ר פב-י) ע"כ.

ויש לדקדק למה אמר הכתוב קול ברמה נשמע, ולא אמר קול בשמים נשמע. וגם להבין כפל הלשון מה שאמר כי יש שכר לפעולתך וגו', ויש תקוה לאחריתך נאום ה'. ובוזרה הק' בפרשתנו (ח"א קנח). דרש לה לענין אחר, כי יש שכר רומז ליששכ"ר, דמאן דלעי באורייתא, אחסין עלמא דאתי ע"ש. ויש להבין מהו השייכות של יששכר עם מה שהתחיל קול ברמה נשמע וגו'.

ודרך אגב נראה לרמז בקרא, על פי מה שחלמתי היום, שהייתי עומד ודורש בחשיבות עבודת התפלה, והזכרתי בתוך הדברים מוזהר הק' להתפלות של ימי החול יש להם עלייה בהתפלות של שבת. ונתעוררתי שכן מבואר במגלה עמוקות (בפרשתנו אופן ו'), דאיתא בזה"ק (פי' בלק רד). והנה

וַיִּזְכֹּר בפרשה, ויזכור אלקים את רחל, וישמע אליה אלקים, ויפתח את רחמה, ותהר ותלד בן וגו' (ל-כב). וברש"י זכר לה שמטרה סימניה לאחותה ושהיתה מצירה שלא תעלה בגורלו של עשו, שמא יגרשנה יעקב לפי שאין לה בנים. ואף עשו הרשע כך עלה בלבו כששמע שאין לה בנים. הוא שייסד הפייט, האדמו"ן כבט שלא חלה, צבה לקחתה לו ונתבהלה ע"כ. ויש להבין הלא מאז מסירת הסימנים כבר עברה שנים רבות, ומדוע לא זכר לה ה' זאת עד עתה, אחר שכבר נולדו רוב השבטים.

*

וַיִּרְאֶה בהקדם לבאר מה שלמדנו בשבוע זו (בחבורת ובהם נהגה) מאמרם (ברכות יג) אמר ליה רב לרבי חייא לא חזינא ליה לרבי דמקבל עליה מלכות שמים נשהיה שונה לתלמידיו מקודם זמן קריאת שמע, וכשהגיע הזמן לא ראיתו מפסיק]. אמר ליה בר פחתי בשעה שמעביר ידיו על פניו מקבל עליו עול מלכות שמים ע"כ. וזהו המקור למנהגינו לכסות עינינו בקריאת הפסוק הראשון של שמע (עיין ש"ע אור"ח סימן סא-ה).

וּמִבּוֹאֵר בספרים הק' הענין, כי האדם יראה לעינים, והוא דן כל דבר אם הוא טוב או רע, כפי מה שרואה זאת לנגד עיניו. אבל האמת הוא כי מאתו לא תצא הרעות, וכמה פעמים רואה לאחר זמן הטובה שהיתה טמונה בזה, אלא שטח עיני האדם מראות מה יהיה מזה לעתיד, והוא מביט על כל דבר רק כפי מה שהוא בהווה כנגד עיניו. ועוד כי האדם מודד בכל דבר טובתו ורעתו כפי מה שנוגע הדברים בעולם הזה. אבל האמת הוא כי העולם הזה הוא רק פרוחודר בפני העולם הבא, ויש למדוד כל דבר כפי תכליתו לעולם הבא, אשר רק ה' יודע מהו השלמת האדם לצורך תיקוני נפשו לעולם הבא, ובוה מודדין מה שהוא טוב, ואלקים הבין דרכה לסדר מאורעותיו של האדם לפי תיקוני נפשו לעולם הבא.

וַיִּבְזֶה נראה לבאר מה שאמרו (ברכות יד) כל הלך שבעת ימים בלא חלום נקרא רע שנאמר (משלי יט-כג) ושבע ילין בל יפקד רע [שבע ילין בל יפקד מן השמים בחלום, הרי הוא רע, לכך אין משגיחין לפקדון] ע"כ. ויש לומר כי האדם צריך לבוא לידי הכרה כי העולם הזה כולו הוא רק כחלום, וכמו שבחלום מה שנראה להאדם בו מאורע טוב או רע, אינו רק דמיון ולא טוב ורע אמיתי, כן הוא בחייו בעולם הזה, רק ה' יודע ומכיר מהו הטובה האמיתית לפניו. ואם כי בימי החול אין לו פנאי מחמת טירדותיו לבוא לידי הכרה זו, אבל על כל פנים בשבת קודש יומא דנשמתין צריכין להגיע לידי הכרה זו. והלך שבעת ימים 'בלא חלום', שלא בא לידי הכרה שעולם הזה הוא חלום, נקרא רע.

וַיִּהְיֶה בקריאת שמע אומרים, שמע ישראל הוי"ה אלקינו" הוי"ה אח"ד (דברים ו-ד), כי שם הוי"ה מורה על הנהגת חסד, ואלקיים מורה על הנהגת הדין, ואנחנו מאמינים ואומרים אשר בין הוי"ה ובין אלקינו, הכל הוא חסד, הוי"ה אחד. ולכן משימין היד על העינים, היינו שלא להביט על מה שנראה ונדמה לעיני בשר שהוא לא טוב, רק להאמין שהכל היא לטובה.

וּבְקוֹל אריה על התורה (פרשת ויגש) כתב לבאר בזה הכתוב, אל תירא מרדה מצרימה כי לגוי גדול אשימך שם וגו', ויוסף ישית ידו על עיניך (מג-א), דהנה ענין זה דהכל הוא לטובה יכולים ללמוד ממעשה דיוסף, שנמכר למצרים ושימו אותו בבית הסוהר, והיה נראה ונדמה לרע מוחלט, אבל כשאנחנו מביטין למפרע אנו רואין איך היו טובות גדולות, ומבית אסורים יצא למלוך, ולמחיה שלחו ה', כמו שאמר יוסף לאחיו לתת לכם שארית בארץ ולהחיות לכם לפליטה גדולה (מה-ו), והיה צורך גדול לירידת יוסף למצרים, ונמצא דכל הצרות שסבל יוסף מקודם היו טובות גדולות, על כן ממעמד ומצב של יוסף הצדיק אנו יכולין ללמוד ולידע שמאתו ית' לא תצא הרעות רק הכל לטובה. והנה יעקב אבינו ע"ה כשריד למצרים נתיירא מאוד מגלות ומשעבוד שיסבלו בניו אחריו, ועל כן אמר לו השי"ת, אל תירא מרדה מצרימה כי לגוי גדול אשימך שם, שהיא לתכלית הטובה שעל ידי זה אשימך לגוי גדול, ובכלל זה נכללים כל הטובות שזכו ישראל אחר כך, והכל זכו רק על ידי שהיו במצרים בכור הברזל כנ"ל. ועל כן אמר לו השי"ת 'ויוסף' רצה לומר המעמד ומצב של יוסף, 'ישית ידו על עיניך' שלא תביט על מה שנראה ונדמה לעין שהוא רע, רק להאמין שהכל לטובה, וזה יש לך ללמוד ממעמד ומצב של יוסף. וזהו כוונת הוזהר הק' דא רוא דקריאת שמע, דענין קריאת שמע הוא גם כן להעביר ידיו על עיניו ולהאמין שהכל הוא ממקור החסד, ועל כן בראותו את יוסף קרא קריאת שמע (רש"י מג-כט) ע"כ.

וַיִּשַׁע להוסיף דאיתא בגמרא (שבת פט:) ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל, אלא שזכותו גרמה לו ע"כ. וברש"י פירש שראוי לירד בשלשלאות של ברזל כדרך כל הגולים, שהרי על פי גזירת גלות ירד לשם ע"ש. ויש לומר טעם אחר, דאיתא בגמרא (מגילה טז:) דראוי היה יעקב להעניש על מה שפירש מאביו כ"ב שנה, ונתבטל ממצות כיבוד אב, ונענש בזה שיוסף פירש מאביו כ"ב שנה ע"ש. והסיבה שפירש יעקב מאביו היתה כמו שאמר לו אביו, קום לך פדנה ארם וגו', וקח לך משם אשה מבנות לבן (כח-ב). ועבור זה נשתהה מתחלה י"ד שנה בעבדת רחל ולא, ושש שנה לפרנסת הילדים הרכים. ועל זה רמזו כי ראוי היה יעקב אבינו לירד בשלשלאות של ברזל, נוטריקון רחל ל'אה ב'להה ז'לפה, עבור הכ"ב שנה שלא היה בבית אביו, עבור הנישואין אל הדי' אמהות, היה ראוי לו להעניש בירידה למצרים בשלשלאות, אלא שזכותו גרמה לו שלא הוצרך לזה, שנתכפר לו במה שפירש יוסף ממנו כ"ב שנה.

וְאֵם כן מה שפירש יוסף מיעקב, אשר מתחלה היה נראה בעיניו לרעה עצומה, ויתאבל על בנו ימים רבים וגו', וימאן להתנחם (זו-ד), נתגלה לו בסופו שזה היה באמת טובתו, אשר עבור זה לא ירד בשלשלאות של ברזל. וזהו שאמר לו ה', 'ויוסף' ישית ידו על עיניך, מה שאירע לך עם יוסף, אשר מתחלה עלה על דעתך שהיא רעה, ונתברר לך בסופו טובתן של הדבר, זה 'ישית ידו על עיניך', אשר לא תביט גם על גלות מצרים שהיא לרעה, אלא היא לטובתם האמיתית, אשר זהו

הכור הברזל לזככם ולצרפם, שיהיו ראויים בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על הזר הזה.

*

ויש לומר עוד בטעם שמעביר ידיו על עיניו כאשר מקבל על עצמו עול מלכות שמים, כי לפעמים יתכן שיחשוב האדם שעל ידי שמירת התורה ומצותיה יהיה לו הפסד, ולדוגמא בשמירת שבת הוא מפסיד חלק שביעי ממה שהיה יכול להרויח. בקביעת עתים לתורה הוא מפסיד שעה של פרנסתו. בנתינת צדקה הוא מפסיד ממונו וכו' וכו'. אבל האמת הוא, כי אין אדם שומע לי ומפסיד, וכל מזונותיו קצובים לו מראש השנה, ולא יפסיד מאומה על ידי קיום מצות ה'. ולא עוד אלא שבקיום המצות תלוי ברכתו והצלחתו ושפע פרנסתו. ושמירת שבת אינה הפסד, אלא כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין, ובה מתברך פתוריה דבר נש. בקביעת עתים לתורה יש לו הצלחה במסחריו, וכמאמרם (עבודה זרה י"ט): כל העוסק בתורה נכסיו מצליחין לו. ובנתינת צדקה אמרה תורה, נתון נתן לו, ולא ירע לבבך בתוך לו, כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך בכל מעשיך וגו' (דברים טו-י). וכן היא בכלליות קיום כל מצות התורה, אם בחקותי תלכו וגו', ונתתי גשמיכם בעתם וגו' (ויקרא כו-ד).

ולכן כאשר מקבל על עצמו עול מלכות שמים ועול מצות, בתחלתו הוא משים ידיו על עיניו, שלא יסתכל בעיני בשר, אשר מניעתו בשס"ה לא תעשה וקיום רמ"ח עשין, יגיע לו הפסד בכל מקום אשר הוא פונה, כי אין הדברים כפי מה שרואה בעיניו, אלא בקיום דברי ה' מונח הצלחתו גם בעיני הגשמיים, ומכל שכן שלימותו לחיי העולם הבא, אשר יפה שעה אחת קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה.

ומפרשה שלנו נלמד זאת, כי הנה יעקב ורחל ידעו שלבן הוא ארמי, על כן מסר סימנים לרחל, שלא יוכל לבן להחליפה. ואחר סעודת המשתה, כשראתה רחל שמכניסין לו לאה, אמרה עכשיו תכלם אחותי, עמדה ומסרה לה אותן סימנים. וזהו שאמר הכתוב ויהי בבקר והנה היא לאה (כט-כה), אבל בלילה לא היתה לאה (מגילה ג'). והיתה בזה מסירת נפש עצומה מרחל, זה שבע שנים עומדת ומצפה לישא עם יעקב, אשר חתן כזה לא נמצא עוד בעולם כמותו, בחיר האבות. וממנו ישתלשל כל הכלל ישראל, והיא היתה מוכנת להיות האם שלהם. והיא לא היתה בטוחה שיעקב ישא שתי אחיות. וגם אם ישא אותה יש לה צרה בבית, והיא לא תהיה היחידה שתביא את השבטים לעולם. ולא עוד, אלא שהיו הכל אומרים, שני בנים לרבקה ושתי בנות ללבן, הגדולה לגדול והקטנה לקטן. ולכן עיני לאה רכות (כט-יז), שהיתה סבורה לעלות בגורלו של עשו ובכתה (ב"ר ע-טו). ואם כן יתכן שעתה רחל תעלה בגורלו של עשו. ועם כל זה לא שתה לבה לזאת, ואמרה עכשיו עבודת ה' שלה היא למנוע את הבושה מאחותה, ומוכנת היא להפסיד כל עתידה עבור מה שמוטל עליה לעשות.

אמנם ברבות הימים נתבררה שלא הפסידה כלום, ולא עוד אלא שדוקא פעולה זו של מסירת הסימנים פתחה

בפניה שערי הצלחתה. שהרי רחל עקרה היתה, ואם היה יעקב נושא אותה מתחלה, יתכן שאחר כמה שנים היה יעקב מגרש אותה, וכמבואר ברש"י (ל-כב) שהיתה מצירה שלא תעלה בגורלו של עשו, שמא יגרשנה יעקב לפי שאין לה בנים, ואף עשו הרשע כך עלה בלבו כששמע שאין לה בנים (ב"ר עג-ד). ועל זה אמרה בלידת יוסף, אסף אלקים את חרפתי (ל-כג), שהיו אומרים עלי שאעלה לחלקו של עשו הרשע (רש"י שם). ורק בשביל שמסרה הסימנים, ויזכור אלקים את רחל וישמע אליה אלקים, ויפתח את רחמה (ל-כב), וברש"י זכר לה שמסרה סימניה לאחותה. ואילו לא היתה מוסרת את הסימנים, היתה נשארה עקרה ולא היתה מעמידה אף שבט אחד. הרי לנו שכאשר הולכים בדרך הישר אין מפסידים, וסופו אותו דבר שהיה נראה לעיני בשר כהפסד, היא עצמה מביאה את הריחוק. - ולא עוד אלא שבמעשה זו של מסירת הסימנים ללאה, ניתוספה האהבה של יעקב לרחל עבור צדקתה, וכמו שנאמר ויאבה גם את רחל מלאה (כט-ל). ופירש בכלי יקר שתוספת אהבה זו נמשך 'מלאה', בעבור שמסרה סימניה ללאה, ודבר זה חשב לה לצדקה, על כן הוסיף בה אהבה.

*

והנה ראיתי לבאר הטעם שלא זכר לה ה' מסירת הסימנים תיכף, רק אחר כמה שנים, ויזכור אלקים את רחל ויפתח את רחמה. כי לפעמים יתכן שיהיה לאדם התעלות נעלה לפי שעה, אשר לא נמשכה זמן רב. כפי מה שמצוי גם אצל בעלי מעלה, שבשעת התעלות הם מסוגלים לוותר על הכל עבור עבודת ה'. אולם במשך הזמן יורדים מהתעלותם, ובמצבם הנוכחי הם לא היו נוהגים כפי שנהגו בשעת ההתעלות. ולעתים יתכן שברבות הימים כאשר רואים מה הפסידו עבור עבודה זו, יתהו על הראשונות ויצטערו על מה שעשו. אימתי אנו עדים שהויתור לכבוד ה' היא בשלימות, כאשר חולפים שנים ועדיין עומדים באותה מצב של התעלות.

ודבר זה מצינו אצל רחל, היא מבקשת מלאה 'תני נא לי מדודאי בנך', לאה משיבה לה 'המעט קחתך את אישי ולקחת גם את דודאי בני'. נשים אחרים היו קופצות ממקומם ומשיבים, וכי אני לקחתי את אישך, הרי כל מה שאת נמצאת בבית הזה הוא בזכות הויתור שלי על הסימנים. ורחל לא עונה לה מאומה ושוקת. אלא מציעה לרכוש את הדודאים במחיר גדול, 'לכן ישכב עמך הלילה', היא מקבלת את הטענה ומצדיקה את דברי לאה.

כאן הוכח עומק הויתור ועוצם גודל התעלותה של רחל. הנה זמן רב חלף מאז, ואף על פי כן אין שום שמץ של חרטה. אדרבה מדבריה מוכח שהכל מובן מאליו, כאילו כך היה צריכה להיות, ולא היה כאן שום ויתור, ובוזה ניכר גודל התעלותה של רחל, ורק אחר פרשת הדודאים זכר לה הקב"ה את מסירת הסימנים ופתח את רחמה ע"כ.

והנה מבואר במדרש (איכ"ר פתיחתא כד) דבזמן שנחרב הבית המקדש, קפצה רחל אמנו לפני הקב"ה ואמרה, גלוי וידוע לפניך מה שעשיתי במסירת הסימנים לאחותי, ומה אני

עשית, שהכנסת עבודה זרה להיכל, שמכונה בשם 'אלה אלהיך ישראל' (שמות לב-ד), והחרשתי, בשביל פרשה זו שאתה מלגלג עליה, שנתפייסתי במעשה רחל, 'דמית היות אהיה כמוך', שרחל אמנו הוכיחה אותי להתדמות להיות כמותה, שלא קינא לצרה שלה, ואוכיחך ואערכה לעיניך.

*

והנה איתא במדרש (פסיקתא רבתי ג' אות ד) שרחל אמרה, רבונו של עולם, שמע בקול בכייתי ורחם על בני, או תן לי האוניא שלי (שכר המגיע לי בשביל שמסרתי הסימנים), מיד הקב"ה שומע בקול תפלתה ע"ש. והיא פליאה, שהרי חורבן הבית היה אלף שנים אחר שמסרה רחל הסימנים, ואיך יתכן שעדיין לא קבלה שכרה הטוב, ואומרת כעת לפני ה', שאם לא ישמע קול תפלתה, היא רוצית בתשלום שכרה, אתמהא.

ונראה כי בדרך כלל כאשר אדם עושה דבר טוב לפני ה', ומכל שכן כשעולה לו זאת במסירת נפש, או בפיזור דמים רבים, הוא רוצה לראות שכרו על זה בקירוב הימים. אבל לא כן הם הצדיקים, כאשר בא לפניהם מעשה נפלאה שעושין הם רק עבור כבוד ה', הם גונוזים זאת לעתיד על לאחר מאה ועשרים שנה, ואינם רוצים למכור זאת עבור נזיר עדשים של כבוד וממון בעולם הזה. ולפעמים גם אינם רוצים עבור זה שכר לעולם הבא, אלא גונוזין זאת לדורות עבור בניהם או דורותיהם, אשר בעת צרה יזכיר ה' להם זכות אבותיהם, ויושיעם בזכות זה. וכעין שמצינו במשה רבינו, ואתחנן אל ה' בעת ההוא (דברים ג-ג), אף על פי שיש להם לצדיקים לתלות במעשיהם הטובים, אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנם (רש"י שם).

ואיתא במדרש (שמו"ר מד-ג) זכור לאברהם ליצחק וגו' (לב-ג), הזה"ד (משלי יא-כא) יד ליד לא ינקה רע, אמר רבי פנחס הכהן בן חמא, אם עשית מצוה אל תבקש מתן שכרה מיד ליד, למה, שלא תנקה, שאין אתה מתנקה מעונותיך, ורשע אתה נקרא שלא בקשת להנחיל לבניך כלום, שאלו ביקשו אברהם יצחק ויעקב מתן שכרן של מצות שעשו, היאך היה זרע צדיקים נמלט, היאך היה מזכיר זכור לאברהם ליצחק ולישראל, מיד וינחם ה', הוי יד ליד לא ינקה רע ע"כ.

רחל אמנו גינזה זכות זה של מסירת הסימנים לעולם הבא, וכאשר אמר לה לאה המעט קחתך את אישי, לא הזכירה דבר ממסירת נפשה שהכניסה אותה לבית יעקב, כי לא רצתה למכור מעשה הטוב שעשתה עבור פרוטות, לרכוש עבורה דודאים, מעשה כזו שומרים על לעתיד. אך גם כאשר הגיעה לחיי העולם הבא לא רצתה לקבל שכרה עבור זה, היא מטמינה מסירת נפשה עבור בניה אחריה, שיושיע ה' להם בזכות זה כאשר יצטרכו לישועה. ורק בעת החורבן כאשר גלו בניה, אז הוציאה זכות זה ושפכה שיח לפני ה'. ואמרה לפניו, רבונו של עולם, אם לא אוכל לנצל זכות זה לפייס אותך עבור שתרחם על בני, אז אין לי עוד על מה להטמין זכות זה, ותן לי האוניא שלי.

שאני בשר דם עפר ואפר, לא קנאתי לצרה שלי ולא הוצאתיה לבושה ולחרפה, ואתה מלך חי וקיים רחמן, מפני מה קנאת לעבודה זרה שאין בה ממש, והגלית בני ונהרגו בחרב. מיד נתגלגלו רחמיו של הקב"ה ואמר, בשבילך רחל אני מחזיר את ישראל למקומן, הדא הוא דכתיב, קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים, רחל מבכה על בניה וגו'. כה אמר ה' מגעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעולתך וגו', ויש תקוה לאחריתך נאום ה', ושבנו בנים לגבולם ע"כ.

והדגיש ה' בדבריו, כי על מה שעשתה רחל פעם אחת דבר טוב של חסד נפלא, אין זה הוכחה עדיין על גודל מדת צדקתה שתתעורר עבור זה רחמי שמים. אבל ממעשה הדודאים שהיתה בלידת יששכר, ששתקה ולא הזכירה ללאה דבר ממסירת סימניה, בזה נתעלה מאד מה שעשתה, ויש שכר לפעולתך, אותיות יששכ"ר, עבור פעולתה בלידת יששכר עבור זה יש שכר לפעולתך, ויש תקוה לאחריתך, עבור אחרית הדבר שהיתה שנים רבות אחר שמסרה הסימנים, עבור זה יש לה תקוה, ושבנו בנים לגבולם.

וזהו הענין שכתבה התורה פרשה זו של דודאים, שעל זה דרש מנשה דרשות של דופי, למה היה לו למשה לכתוב פרשה זו, כי ממנה אנו למדים גודל צדקתה וטוהר לבבה של רחל אמנו, ובמעשה זו באה שלימותה במסירת הסימנים, אשר עבור זה פייסה אחר כך את ה', והבטיחה בשבילך רחל אני מחזיר את ישראל למקומם.

*

והנה ברש"י (ירמיה שם) כתוב, דכאשר העמיד מנשה דמות בהיכל, הלכו האבות ואמהות לפייס את הקב"ה ולא נתפייס, נכנסה רחל אמרה לפניו, רבונו של עולם רחמי מי מרובים רחמיך או רחמי בשר ודם, הוי אומר רחמיך מרובים. והלא אני הכנסתי צרתי בתוך ביתי, שכל עבודה שעבד יעקב את אבי לא עבד אלא בשבילי, כשבאתי ליכנס לחופה הכניסו את אחותי, ולא די ששתקתי אלא שמסרתי לה סימני, אף אתה אם הכניסו בניך צרתך בביתך שתוק להם. אמר לה יפה למדת סגוריא, יש שכר לפעולתך ולצדקתך שמסרת סימנך לאחותך ע"כ. ולכן אמר הכתוב קול 'ברמה' נשמע, כאשר מנשה העמיד הצלם בהיכל, אותו האיש אשר דרשו עליו והנפש אשר תעשה ביד 'רמה', זה מנשה, אז נשמע קול מרחל לפייס את ה', ואמר לה יפה למדת סגוריא, ויש שכר לפעולתך.

ואם כן מפרשה זו שלגלג עליה מנשה, לאיזה צורך כתבה תורה פרשת הדודאים, ממנה באה ישועתו שנתפייס ה' על מה שהעמיד הוא צלם בהיכל, שמעשי רחל שמסרה הסימנים באה לשלימותה במעשה זו של הדודאים, שלא השיבה דיבור קל מזה ללאה. ולכן כאשר דרש מנשה דרשות של דופי, יצתה בת קול ואמרה, תשב באחיך תדבר בבן אמך תתן דופי, ואתה אומר איזה צורך יש בסיפור הזה, הלא 'אלהי'

<p>נתנדב ע"י ידידיו מוה"ר ר' אליעזר דוב סאמעט הי"ו לרגל השמחה השוויה במעונו בתולדת בנו למול מוצ</p>	<p>נתנדב ע"י ידידיו מוה"ר ר' אליקים כאדאנסקי הי"ו לרגל השמחה השוויה במעונו בתולדת בנו למול מוצ</p>	<p>נתנדב ע"י ידידיו מוה"ר ר' ישעי קיש הי"ו לרגל השמחה השוויה במעונו בהולדת בנו למול מוצ</p>	<p>לע"ג הר"ר חיים דוד ב"ר צבי ע"ה נפטר מ"ו כסלו תש"ע לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה נתנדב ע"י בנו מוה"ר ר' משה עהרענפעלד הי"ו</p>
---	--	---	---